

lja, ovaj je korpus prevažan za proučavanje povijesti hrvatskoga književnog jezika, kao i povijesti štokavštine na kojoj će se graditi nekoliko suvremenih standardnih južnoslavenskih jezika. Prvi korak Marinke Šimić u tom smislu odličan je temelj i za izvođenje mnogih daljnjih zaključaka, kao i za nastavak istraživanja.

MATEO ŽAGAR

DRAŽEN VLAHOV, *Knjiga računa općine Roč (1566.–1628.): Glagoljski zapisi*, Posebna izdanja Državnoga arhiva u Pazinu, sv. 18, Državni arhiv u Pazinu, Pazin 2009., 300 str.

U biblioteci *Posebna izdanja* Državnoga arhiva u Pazinu utemeljen je 1992. poseban niz *Glagoljski rukopisi*, u kojemu su dosad objavljeni glagoljski rukopisi i zapisi iz Boljuna, Vranje, Huma i Roča, a od ukupno osam dosadašnjih izdanja spomenutoga niza Dražen Vlahov priredio ih je sedam. Osim izdanja te biblioteke Vlahov objavljuje priloge o istarskim glagoljskim rukopisima u *Buzetskom zborniku*, *Zborniku Općine Lupoglav*, časopisu *Nova Istra* te u vjesnicima državnih arhiva u Rijeci, Pazinu i Zagrebu.

Pretposljednje je objavljeno izdanje, *Knjiga računa općine Roč (1566.–1628.)*, tiskano 2009. godine. Knjiga se čuva u Arhivu HAZU-a u Zagrebu u cjelini *Knjiga računa bratovštine (crkve) i općine Roč u Istri, god. 1523.–1611. i 1566.–1628. s Knjigom prihoda i rashoda bratovštine crkve Sv. Bartolomeja*, koju je isti autor priredio za tisak 2006. Knjiga računa općine Roč pisana je glagoljicom i hrvatskim jezikom do 1611. godine, a zatim latinicom i talijanskim jezikom. Iako ovo izdanje izlazi u nizu *Glagoljski rukopisi*, šteta je što nisu preneseni i zapisi na talijanskome jeziku koji su zasigurno zanimljivi i zbog onomastičke građe i zbog podataka važnih za gospodarsku povijest toga područja.

U uvodnome poglavlju (*Mjesto Roč*) autor predstavlja zemljopisni smještaj toga gradića i ukratko prikazuje njegovu povijest od prvoga spomena u ispravi kralja Henrika IV. iz 1064. godine pa do 17. stoljeća, kada je to područje gotovo opustošeno tijekom Uskočkoga rata. Posebno se osvrće na ročko glagoljsko naslijeđe: *Brevijar Vida Omišljanina* (naručen 1391. za potrebe lokalnih bratovština), *Misal kneza Novaka* (nabavljen 1405. za potrebe

crkava u susjednoj Nugli), rad pisarâ Šimuna Grebla i Ilije Pećarića, grafite u crkvama Sv. Roka i Sv. Antuna (najpoznatiji je među njima *Ročki glagoljski abecedarij*), a navodi i glagoljske zapise iz različitih izvora koji se odnose na ročko područje. Možda je u ovome prikazu ročkoga glagoljaštva ipak trebalo barem spomenuti i neke druge reprezentativne spomenike toga srednjovjekovnoga glagoljaškoga središta, primjerice *Ročki misal* Bartola Krbavca.

U sljedećim poglavljima autor navodi osnovne podatke o *Knjizi računa*, prikazuje ukratko njezin sadržaj i zapisivače. Upućuje na problematičnu folijaciju koja je na pojedinim mjestima čak trojaka zbog pogrešnih numeracija arhivista. *Knjizi* nedostaje prvih 19 listova, na kojima se – kako je utvrdio autor nakon uvida u sačuvane listove – nalaze zapisi o prihodima i rashodima za razdoblje 1580.–1593. U *Knjizi* je pronašao i prijepis isprave sastavljene 8. svibnja 1504., na temelju čega zaključuje da je postojala i starija knjiga istoga sadržaja. Neki su zapisi u godišnjim izvještajima stalni, npr. nabranje imovine koju stari župan predaje, a novi preuzima, troškovi za crkvene blagdane i druge proslave, troškovi predstavljanja općinske *uprave* pred kapetanom u Buzetu i dr. Nekoliko je različitih zapisivača, no poznat je identitet samo dvojice: Jeronima Grebla, ročkoga župnika i bilježnika, te Ivana Benčića, bilježnika i općinskoga tajnika.

U poglavlju *Ročki župani* autor prikazuje povijest institucije župana i navodi osnovne podatke o toj funkciji. Nakon toga popisuje sve ročke župane koji se u *Knjizi* spominju i opisuje strukturu ročke općinske *uprave* (*župan, podžupan, općinsko vijeće, žudihi, suci, sindici, gvardijani*), kako su pojedinci bili postavljeni na određene funkcije i za koje su poslove bili zaduženi.

Poglavljja *O gospodarskoj povijesti Roča krajem XVI. i početkom XVII. stoljeća* i *O starim mjerama* sadrže dragocjene podatke za istraživanja toga dijela povijesti. Na temelju analize prihoda i rashoda te starih mjera autor iščitava zanimljive podatke o svakodnevicu Ročana i njihovih najbližih susjeda.

Najveći dio ovoga izdanja zauzimaju transliteracija *Knjige računa* (str. 41–138) i njezin faksimil (str. 141–244). U poglavlju koje im prethodi, *O transliteraciji glagoljskih zapisa*, autor ukazuje na načela koja je slijedio. Prenosio je redak za redak, znak za znak, od čega je odstupao samo iznimno, kao što je to uobičajeno u sličnim izdanjima. Autor tako razlikuje *šč* i

šć, **ju** i *ju*, pri čemu su podebljanim slovima istaknuti skupovi predstavljeni u predlošku jednim grafemom. U transliteraciji su primijenjena neka suvremena pravopisna načela: vlastita se imena pišu velikim početnim slovom, spojnicom je označeno rastavljanje riječi na kraju retka, a radi lakšega je čitanja obilježena i interpunkcija. Osobito je zanimljiv (doduše, nedosljedan) pokušaj pisara da palatale *ḷ, ṇ* u grafiji predstave udvojenim nepalatalnim suglasnicima *l, n* i tako riješe dvoznačnost tih grafema.

Nakon faksimila *Knjige računa* nalazi se dvanaest priloga. U prvome prilogu, *Kronološki red zapisa*, autor donosi kratak pregled zapisa o aktivnostima općine za svaku godinu. Slijede prilozi *Abecedno kazalo prezimena i imena te Pregled župana, podžupana i ostalih »žudihov« koji se spominju u Knjizi*. Nažalost, među priložima nema abecednoga kazala mjesta, a ono bi bilo vrlo zanimljivo jer bi predočilo koliko je živa bila kulturna i druga komunikacija općine Roč s mnogim mjestima: Humom, Nuglom, Buzetom, Račicama, Semićima, Lanišćem, Sočergom, Lupoglavom, Pazom, Pićnom, Motovunom, Munama, Zadrom, Venecijom, Koprom, Trstom. Prilozi 4.–10. posebice su važni za proučavanje gospodarske povijesti Roča; tablično su prikazane sve zabilježene cijene vina (po količini i vrsti: *žban* ili *spud*, novo ili staro vino), žitaricâ (pšenica, *pšeno*, *ovas*, miješano žito), sira i skute, živine (kozlić, janjac), peradi (kokoš) i kruha, a određuju se i novčane jedinice koje se u *Knjizi računa* spominju (*libra, soldin, beč, toler, dukat, škuda, marka, ugrin, cekin, dupion*). Za paleokroatističku (i hrvatsku crkvenoslavensku) grafematiku, osim same transliteracije, osobito su važna dva zadnja priloga: *Ligature koje nalazimo u Knjizi* i *Skraćenice koje nalazimo u Knjizi*. Nakon popisa izvora i literature kojima se služio autor priložen je sažetak na hrvatskome, talijanskome i engleskome jeziku.

Kratice su u *Knjizi računa* mnogobrojne. Osim kontrakcija uobičajenih nakon probijanja korpusa *nomina sacra*, kao što su *dn* za *d(a)n*, *čka* za *č(ovi)ka*, *sna* za *s(i)na*, često nije sigurno je li riječ o pogrešci (ispuštenom slovu) ili o kraćenju. Nije jasno zašto autor primjerice navodi *intrštrmtra* 206r (196r) među *Skraćenicama*, iako i sam u transliteraciji usklikom označava da je riječ o pogrešci, dok *Bandrtolomêê* 205v (195v) navodi kao pogrešku. U izvornome se tekstu *Knjige računa* kontrahiranje ne provodi po uobičajenim pravilima, pa nerijetko izostaje i relacijski morfem, kao u primjerima *stšin > st(are)šin(a)*, *kvadrn > kvad(e)rn(a)*. Iako su suspen-

zije u hrvatskoglagoljskim tekstovima zastupljene ponajprije u rubrikama liturgijskih tekstova, toga tipa kraćenja ima i u *Knjizi: so* za *so(ldin)*, gdje zbog posve predvidljiva konteksta nema zapreka za razumijevanje smisla. Kraćenje je katkad na rubu razumljivosti zbog moguće dvosmislenosti kratice: *prestat* > *presta(vi)t*, *poi* > *po(bo)i*. Opisani problemi očigledno su i samomu autoru predstavljali poteškoću, što se vidi u njegovu nedosljednu razrješavanju kratice: neke nisu uopće razriječene, npr. *škreštie* > *š(a)kreštie* 222r (212r), *pričešćnju* > *pričešć(e)nju* 200r (190r), *mešriju* > *meš(tr)iju* 223r (213r); pri različitim je kraćenjima istoga leksema kadšto rekonstruiran drukčiji oblik, pa se ne uočava koju njegovu inačicu autor drži osnovnom (kao u *čtrt(a)k'* 200r (190r), *četr(ta)k* 208r (198r), ali i *č(e)t(v)rtak* 214r (204r); neke su kratice jednom razriječene, a drugi put nisu (pa se pojavljuje *pšno*, ali i *pš(e)no*). Upravo je ta nedosljednost jedina bitna zamjerka autoru, iako se zbog brojnih i neuobičajenih načina kraćenja autorova nesigurnost može razumjeti.

Naposlijetku, valja pozdraviti još jedno vrijedno izdanje Državnoga arhiva u Pazinu. Objavljeni rukopis nudi bogat korpus za raznovrsna istraživanja, a sadrži osobito zanimljive i vrijedne podatke za povijest hrvatskoga književnoga jezika i povijesnu dijalektologiju.

IVANA ETEROVIĆ

ЕМИЛИЈА ЦРВЕНКОВСКА, ЛИЛЈАНА МАКАРИЈОСКА, *Орбелски триод*, Институт за македонски јазик »Крсте Мисирков«, Скопје 2010., 392 str.

Knjiga *Orbelski triod* koju su priredile dvije autorice, Emilija Crvenkovska i Liljana Makarijoska, objavljena je kao 10. broj serije *Stari tekstovi* Instituta za makedonski jazyk »Krstе Misirkov«. *Orbelski triod* crkvenoslavenski je rukopis makedonske redakcije nastao u 13. st. u zapadnoj Makedoniji, a potječe iz Ohridske književne škole. Čuva se u Ruskoj nacionalnoj biblioteci u Petrogradu u zbirci Verković pod signaturom *F. p. I. 102. sv. 124/4* i *124/10*. Rukopis je dobio ime po mjestu u kojemu je pronađen, Orbele u Debarskom.

Uz minej i oktoih, triod (himnografski zbornik) kao liturgijski priručnik